

При модифікуванні FeSiMg7Ca7 зі збільшенням товщини перерізу кількість фериту в металевій основі закономірно зменшується з 95% до 70%.

Таким чином, запропоновано концепцію використання феросиліцій-магній-кальцієвих модифікаторів для графітузвального модифікування у ливарній формі при одержанні високоміцного чавуну. За характером і ступенем впливу на формування первинної структури тонкостінних виливків лігатури FeSiMg2,5Ca2,5 і FeSiMg7Ca7 є аналогами FeSiBa, але значно перевищують його за екологічними показниками.

Бубликов В.Б., Ясинський О.О., Бачинський Ю.Д., Ясинська О.О.
(ФТІМС НАН України, м. Київ)

ЗАКОНОМІРНОСТІ ВПЛИВУ ХІМІЧНОГО СКЛАДУ ТА ШВИДКОСТІ ОХОЛОДЖЕННЯ НА СТРУКТУРОУТВОРЕННЯ ВИСОКОМІЦНОГО ЧАВУНУ, МОДИФІКОВАНОГО У ПЕРЕДКРИСТАЛІЗАЦІЙНОМУ ПЕРІОДІ

E-mail: ot.del.vch@gmail.com

До головних чинників, які визначають хід кристалізації і структуроутворення, поряд з модифікуванням, належать хімічний склад високоміцного чавуну і швидкість охолодження виливка. Основними графітузвальними елементами є вуглець і кремній. Найбільшою мірою графітузвальний вплив вуглецю у високоміцному чавуні проявляється за його вмісту від 3,7% до 4,0% і при цьому він посилює графітузвальний вплив кремнію. Останній ефективно підвищує активність вуглецю в розплаві і твердому розчині, внаслідок чого інтенсифікується графітузація. Оптимізація вмісту кремнію є важливою складовою комплексу технологічних факторів, які запобігають утворенню структурно-вільного цементиту (відбілу) і регулюють «феритно-перлітне» співвідношення в металевій основі. Для дослідження впливу швидкості охолодження відливали пробу з товщинами ступеней від 10 мм до 2 мм, що відповідало їх охолодженню зі швидкістю від 1,6 °C/с до 15,0 °C/с.

Результати дослідження впливу кремнію в кількості від 1,5% до 3,0% на структуроутворення ступеней ступінчатої проби свідчать, що за вмісту у високоміцному чавуні 1,5% Si в структурі ступеней товщиною 2,5 мм і 3,0 мм утворюється цементит в кількості 25...30% і 15%, відповідно. Кристалізація ступеней більшої товщини протікає без формування цементитної фази. Зі збільшенням вмісту кремнію до 2,0% кількість цементиту в структурі ступені товщиною 2,0 мм зменшується до 15%, а в 3,0 мм – до 5%. За 2,5% і 3,0% Si структурно-вільний цементит відсутній навіть в структурі найтоншої ступені товщиною 2,0 мм. Зі збільшенням вмісту кремнію підвищується ступінь графітузації структури: в тонких перерізах (від 2 мм до 3 мм) за вмісту 2,5...3,0% Si щільність розподілу вкраплень кулястого графіту складає 1600...1500 шт/мм², в більш товстих (від 5 мм до 10 мм) перерізах – від 1200 шт/мм² до 800 шт/мм².

При дослідженні впливу марганцю в кількості від 0,35% до 1,30%, який відноситься до карбідоутворювальних елементів, на параметри структури ступеней технологічної проби вміст кремнію складав $2,75 \pm 0,15\%$. Отримані результати показали, що за вмісту марганцю від 0,35% до 0,7% структурно-вільний цементит не утворюється. При 1,0% марганцю кількість цементиту в середині ступені завтовшки 2 мм становила 8%, а на краю досягала 20%. При вмісті марганцю 1,3% в структурі ступені завтовшки 2 мм по всьому шліфу кількість цементиту становить 20%. У структурі більш товстих ступеней цементиту не було. З підвищенням вмісту марганцю від 0,35% до 1,30% кількість вкраплень кулястого графіту в структурі ступінчастої проби зменшується на ~30%, а кількість перліту у металевій основі підвищується в 2,5...4 рази, що призводить до підвищення тимчасового опру під час розтягування і значного зниження відносного видовження. Таким чином, за високого вмісту марганцю (від 1,0% до 1,3%) цементит утворюється тільки в тонких перерізах, що в умовах внутрішньоформового модифікування відкриває можливість застосовувати шихтові матеріали з підвищеним вмістом марганцю.

Бубликов В.Б., Ясинський О.О., Бачинський Ю.Д., Ясинська О.О.

(ФТІМС НАН України, м. Київ)

ВПЛИВ СІРКИ НА СТРУКТУРОУТВОРЕННЯ ТА МЕХАНІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ВИСОКОМІЦНОГО ЧАВУНУ

E-mail: ot.del.vch@gmail.com

Сірка в чавунах і інших сплавах вуглецю з елементами підгрупи заліза (нікель, кобальт) перешкоджає утворенню кулястого графіту. Крім того, висока масова частка сірки у вихідному рідкому металі підвищує витрату сфероїдизуючих модифікаторів, призводить до нестабільності результатів за структурою і механічними властивостями високоміцного чавуну. Збільшення витрати модифікатора пов'язують з великою спорідненістю його складових (магнію, кальцію, та ін.) до сірки, які, перш за все, витрачаються на знесірчення чавуну з утворенням великої кількості сульфідів.

З метою отримання порівняльних експериментальних даних про вплив масової частки сірки на структуроутворення і механічні властивості високоміцного чавуну з розплавів, отриманих методом переплавлення рафінованого магнієм чушкового чавуну ЛР6, перед модифікуванням FeSiMgCa вводили сірчисте залізо з масовою часткою сірки 25%. У міру збільшення масової частки сірки в розплаві підвищували витрату модифікатора до рівня, що забезпечує утворення в структурі клиновидних проб кулястого графіту з ССГ > 85%. У цій серії дослідів результати модифікування мали значне розходження. При незадовільних результатах модифікування, коли показник ССГ був нижче 85%, досліди повторювали іноді по кілька разів, підвищуючи витрату модифікатора до рівня, що забезпечить отримання заданої форми графіту. Відповідно коригували і масову частку кремнію в розплаві з розрахунку отримання в металі клиновидних проб від 2,6% до 2,9% Si.

В цілому, для отримання кулястого графіту в чавуні з розплавів з підвищеною кількістю сірки необхідно збільшувати витрату модифікатора до тих пір, поки не буде досягнуто критичного рівня масової частки сірки 0,06%. При зазна-